

શ્રી યશોવિજયજી
જૈન ગ્રંથમાળા

દાદાસાહેબ, ભાવનગર.

ફોન : ૦૨૭૮-૨૪૨૫૩૨૨

૩૦૦૪૮૪૬

1362

સાધુસાધ્વી શિબિર સંયોજના

મુનિ નેમિચંદ્રજી

“સાધુસાધ્વીઓના વર્જથી સૌથી મોટો લાભ એ થશે કે વિચારોની સ્પષ્ટતા થઈ જશે, કેન્દ્રસ્થાને એમાં...સાધુસાધ્વીઓ રહેવા વક્તી હોઈ આ..... ફિરકાઓને નજીકમાં આવવાનું પ્રબળ નિમિત્ત મળશે. સાધુ વર્ગ પોતે જ આગળ થઈને આ રીતે લાંબો સમય સાથે રહી ચોક્કસ ધ્યેય પૂર્વક વિચાર-વિનિમય કરે તે પ્રસંગ આ પહેલો છે. આ દેશમાં ઋષિ મુનિઓ અને લોક સેવકો કોઈપણ અહિંસક ક્રાંતિમાં મોખરે રહ્યાં છે. હવે નવાયુગનાં ક્રાંતિપ્રિય સાધુસાધ્વીઓના માર્ગદર્શન તળે ગામડાં અને લોકસેવકો સંગઠિત બની માત્ર રાજકારણ ઉપર નહિ, વિશ્વનાં તમામ ક્ષેત્રે સામુદાયિક અહિંસાનું પ્રભાવશાળી કાર્ય કરી બતાવે એ જરૂરી છે. આત્મ કલ્યાણ સાથે સહજ સહજ સામાજિક કલ્યાણ થાય એના કરતાં બીજો કયો લાભ સર્વોત્તમ હોઈ શકે?”

‘સંતબાલ’

પ્રકાશક :

અંબુભાઈ મ. શાહ

મંત્રી,

ભાલ નળકાંકા પ્રાયોગિક સંઘ

ગુંદી, પો. ભુરખી, તા. ઘોળકા

જિ. અમદાવાદ.

‘.....એક સાધુ એજ વાત કહે, ખીજા સાધુ પેલા સાધુથી તદ્દન ઊલટી વાત કહે. આ રીતે અલગ અલગ અને પરસ્પર વિરોધી પ્રશ્નણા (ઉપદેશ) ને કારણે કશી નોંધપાત્ર પ્રગતિ થતી નથી... અહિંસાની જરૂરિયાત વિષે તો જૈન અને વૈદિક બન્ને સંપ્રદાયનાં સાધુસાધ્વીઓ એક મત છે; તો પછી અહિંસા, સત્ય, ન્યાય અને નીતિ વ્યક્તિગત અને સમાજગત જીવનમાં આ યુગે શી રીતે આવી શકે? એવા ઉપદેશ-મય શિક્ષણની જરૂર સાધુસાધ્વીઓને પ્રથમ તકે નથી તો કેને છે? જો ધર્મની વ્યાસપીઠ જ જગતની માનવજાતને એક કરવાની હોય અને એ માનવજાતની શ્રદ્ધાપાત્ર વ્યક્તિઓ દ્વારા યોગ્ય તેમજ નિઃસ્પૃહી રીતે કામ કરાવવાનું હોય તો તે માટે સૌથી યોગ્ય સાધુસાધ્વીઓ સિવાય ખીજું કોઈ જાગ્યે જ હોઈ શકે. આ દિશામાં વ્યક્તિગત સાધુસાધ્વીઓ જ આગળ આવી શકશે. આમ આ વર્ગ (ક્ષિત્રિ) માત્ર સાંભળવા કે શીખવા માટે નથી, પણ ભારતીય અહિંસા-પ્રધાન ધર્મને પ્રચારવા આચરવાની જે ધડી આવી લાગી છે, તે ક્રાંતિની મસાલ ધરનારા અગ્રણીઓ તૈયાર કરવા માટે છે.’

‘સંતબાલ’

સાધુ-સાધ્વી-શિબિર સંચાળના

પ્રાસ્તાવિક

ભારતવર્ષ હજારો વરસોથી સાધુ સંતોનું પૂજ્ય રાષ્ટ્ર રહ્યું છે. ભારતીય સંસ્કૃતિને સાચવી રાખવામાં સાધુ સંન્યાસીઓએ પોતાનો મહત્ત્વનો ફાળો આપ્યો છે. માનવ જીવનના દરેક ક્ષેત્રે-સામાજિક, આર્થિક, ધાર્મિક, રાજનૈતિક, સાંસ્કૃતિક શૈક્ષણિક, આધ્યાત્મિક, વગેરે ક્ષેત્રોમાં-હંમેશથી સાધુસાધ્વીઓની નૈતિક-ધાર્મિક પ્રેરણા અને ચોકી રહી છે. સમાજથી નિર્લેપ રહીને, નિઃસ્પૃહભાવે સમાજમાં પેદા થનારી વિકૃતિઓ, ગરબડો વગેરેને મટાડવાનો પ્રયત્ન પ્રાચીન કાળથી સાધુવર્ગ કરતો રહ્યો છે. એને લીધે તેને વિશ્વનાં બધાં પ્રાણીઓનો મા-આપ, રક્ષક અને વિશ્વબંધુ કહેવામાં આવ્યો છે. આજે પણ કેટલાક નામાંકિત સાધુસાધ્વી પોતાની આ જવાબદારીને પૂર્ણ રીતે નભાવવા પ્રયત્ન કરી રહ્યા છે. પણ મોટે ભાગે આજના સાધુસાધ્વીઓ બિન જવાબદાર, સેવાહીન, કર્તવ્યહીન, સાંપ્રદાયિકતાથી ઘેરાયેલા, અંધવિશ્વાસુ અને પોતાની પૂજા-પ્રતિષ્ઠા માટે આડંબર પરાયણ તથા અનીતિમાન ધનિકોને પ્રત્યક્ષ-પરોક્ષ રીતે પ્રતિષ્ઠા આપનાર થઈ ગયાં છે. સાધુ સંસ્થાની આવી ઘેર નિદ્રાને કારણે આજે જગત વિનાશોન્મુખ, પતનોન્મુખ થઈ રહ્યું છે. વિશ્વની બધી વ્યવસ્થાઓ વેરણ છેરણ થઈ રહી છે. સમાજરચના ધર્મપ્રધાન થવાને બદલે અર્થકામ-પ્રધાન થઈ રહી છે. ચારે બાજુ ચારિત્રહીનતા, વિલાસિતા, અન્યાય, અનીતિ, શોષણ, સંગ્રહવૃત્તિ

બજાચાર, કૂરતા, સ્વાર્થ અને મોહનું રાજ્ય જમી રહ્યું છે. એવે સમયે જો સાધુ સંસ્થા ઉદાસીન અને અકર્મણ્ય થઇને માત્ર પોતાના સંપ્રદાયની ચાર દીવાલોમાં બંધ થઇને રહેશે તો આજે સાધુસાધ્વીઓ પ્રત્યે જે થોડી ધણી શ્રદ્ધા રહી છે, તેને લુપ્ત થતાં વાર નહિ લાગે અને એક દિવસ સાધુવર્ગનું સમાજમાં કોઈ સ્થાન રહેશે નહિ.

સાધુસાધ્વીઓની જરૂર

સાધુસાધ્વીઓની જરૂરતો દરેક યુગમાં રહી છે ને રહેવાની છે. જગતનો આજે જેટલો વિકાસ થયો છે, તેમાં સાધુસાધ્વીઓનો ફાળો ઓછો નથી; કેમકે, જગત વિનીમયને આધારે ટકે છે, જ્યારે સાધુતાને આધારે પ્રગતિ કરે છે. યુગે-યુગે આવાં સાર્વજનિક કાર્યો હોય છે, જેને માટે વ્યવસ્થિત અને વ્યાપક દષ્ટિવાળાં સાધુસાધ્વીઓની જરૂર રહે છે. આજે પણ સાધુસાધ્વીઓની સામે પોતાની જવાબદારીના ધણાં કાર્યો પડ્યા છે; જે સંપન્ન કરવા માટે વ્યાપક દષ્ટિવાળાં ક્રાંતિપ્રિય સાધુસાધ્વીઓની જરૂર છે.

સાધુસાધ્વીઓનાં કાર્યો

આમ તો સાધુસાધ્વીઓની સામે વિશ્વનું વિશાળ કાર્યક્ષેત્ર પડ્યું છે; અને તેમની જવાબદારી છે કે તેઓ પ્રાણિમાત્રના વતસલ હોવાને લીધે વિશ્વના પ્રાણીઓનું આત્મરક્ષણ અને કલ્યાણના કાર્યો કરે. કેટલાંક મુખ્ય કાર્યો આ છે:—

(૧) આજે વિજ્ઞાને જગતને સ્થૂળ રીતે અત્યંત નજીક લાવવાનો પ્રયાસ કર્યો છે; પણ વિશ્વને હૃદયની નજીક લાવવાનો પ્રયાસ હજી કરવાનો છે. તે માટે રાષ્ટ્રની આંતરિક બાબતોમાં તથા આંતરરાષ્ટ્રીય ક્ષેત્રમાં જીભી થયેલી તંગદિલીને દૂર કરવા માટે મધ્યસ્થ પ્રયાત્ન, શુદ્ધિ પ્રયોગ અને શાંતિસેના વિગેરે દ્વારા અહિંસાના અનેકવિધ પ્રયોગો કરવાનાં છે.

(૨) આજે સંગઠનનો યુગ છે. સત્ય, અહિંસા, ન્યાય, નીતિ વગેરે ધર્મોનો સામુદાયિક પ્રયોગ થયા વગર આજના વિશ્વની ગતિવિધિને ધર્મના રંગથી રંગવી બહુ મુશ્કેલ છે. એટલે નીતિ અને ધર્મનો સામુદાયિક પ્રયોગ કરવા માટે ત્રણ ચાર સંગઠનોને નૈતિક ધાર્મિક પ્રેરણા આપી તૈયાર કરવાના રહેશે, જેથી આખા વિશ્વમાં પ્રયોગ થઈ શકે. (૧) ગામડાંઓને ધર્મ બળથી એકત્રિત કરી વ્યવસ્થિત ગ્રામ સંગઠન દ્વારા શુદ્ધ લોકશક્તિ તૈયાર કરવી. (૨) સર્વાંગી દૃષ્ટિથી સમાજ રચનાના કાર્યો કરનારા શુદ્ધ લોકસેવક સેવિકાઓને સંઘ બનાવવો. (૩) માતૃજાતિમાં રહેલી ધાર્મિક અને સાંસ્કૃતિક શક્તિને વ્યવસ્થિત કરવી. (૪) કોંગ્રેસ જેવી રાષ્ટ્રીય મહાસંસ્થાને શુદ્ધ, સંગીન અને શક્તિશાળી બનાવવાનો પ્રયત્ન ગ્રામ સંગઠન અને રચનાત્મક કાર્યકર-સંગઠન બંનેને તેના ક્રમશઃ પૂરકપ્રેરક બનાવીને કરવો. એ ચારેય બળોને એક બીજાની સાથે વ્યવસ્થિત અને યથા યોગ્ય અનુબંધિત કરવાનું કાર્ય ક્રાંતિપ્રિય સાધુસાધ્વીઓની પ્રેરણાથી કરવું છે, જેથી સમાજમાં જનશક્તિ, નૈતિક શક્તિ, ધર્મશક્તિ અને સંયમલક્ષી દંડ શક્તિનો અનુક્રમે પ્રયોગ થવાથી સમાજની સુવ્યવસ્થા અને જગતનું સંચાલન ધર્મદૃષ્ટિએ થઈ શકે.

(૩) મોટેભાગે જનતાનું ચારિત્ર્યબળ ઓછું થયું છે. ખેડમાની, બ્રહ્મચાર, રૂઝતખોરી, અન્યાય, શોષણ વગેરે ઠેરઠેર ચાલી રહ્યાં છે. સરકાર એકલી આ બાબતમાં કશુંયે કરી શકતી નથી, કેમકે સરકારી કર્મચારીઓ પણ જનતામાંથી જ આવે છે. આ અનિષ્ટોને રોકવાની જવાબદારી ધર્મગુરુઓની છે; જેને માટે તેમણે વ્યવસ્થિત પ્રયત્ન કરવાનો છે.

(૪) લોકશાહીનું માળખું ખૂબ વ્યાપી રહ્યું છે. ગામડે ગામડે પંચાયતો અને સહકારી સોસાયટીઓ તથા બીજાં કાર્યો સરકારી તંત્ર વડે ચલાવવામાં આવી રહ્યાં છે; પણ એનાથી ગ્રામજનોનું જીવન

વધારે વેર વિખેર અને દ્વેષ પૂર્ણ તથા મોટે ભાગે રાહત વૃત્તિવાળું બની રહ્યું છે; કેમકે આ બધી પ્રવૃત્તિઓમાં યોગ્ય, ઈમાનદાર અને પ્રભાવશાળી વ્યક્તિઓનો અભાવ છે. આ ઉણપને સાધુ સાધ્વીઓ યોગ્ય પ્રેરણા શક્તિના પ્રભાવે દૂર કરાવી શકે છે. અને આવી પ્રેરણા બરાબરીઓને ઠેર-ઠેર ગ્રામસંગઠનના યોગ્ય પ્રતિનિધિ નીમાવી મટાડી શકે છે.

(૫) જ્યાં-જ્યાં અન્યાય, અત્યાચાર, શોષણ, અનીતિ વગેરે ફાલીફૂલી રહી હોય, ત્યાં સાધુસાધ્વીઓએ મધ્યસ્થ પ્રથા અગર તો સામૂહિક શુદ્ધપ્રયોગ વડે તેમને દૂર કરવાની છે.

(૬) સમાજમાં, જ્ઞાતિઓમાં, ધર્મ-સંપ્રદાયોમાં પ્રચલિત અંધ-વિશ્વાસ અને કુરૂઢિઓની બારે ગુલામી પ્રવર્તે છે, તેને દૂર કરવી છે.

(૭) સંપ્રદાયવાદ, જ્ઞાતિવાદ, ભાષાવાદ, પ્રાંતવાદ, રંગભેદ, રાષ્ટ્રીય જૂન, વેષપૂજા વગેરેને લીધે સમાજ અને રાષ્ટ્રોના દિલોમાં દ્વેષ, કલેશ, ફૂટ, મનોમાલિન્ય, વગેરે વધી રહ્યાં છે, એમને રોકવા તથા જનતાના તૂટેલાં દિલોને જોડવાનો અને સમભાવ તથા સમન્વય માર્ગની પ્રત્યક્ષ સાધના કરવા-કરાવવાનો પ્રયત્ન કરવો છે.

(૮) લોકશાહી આવી છે, પણ તેને પ્રજાએ પચાવી નથી તેને પચાવવાની શક્તિ અને તેને અનુરૂપ વિવેક પ્રજામાં પેદા કરવો છે. એક બાજુ રાજ્યસંસ્થા પ્રત્યે શ્રદ્ધા રાખવા છતાં બીજી બાજુથી રાજ્યસંસ્થા દ્વારા લોકહિત વિરોધી કાર્ય તથા સિદ્ધાન્ત વિરોધી કાર્ય કરાવામાં આવે તો તેના ઉપર નૈતિક સામાજિક દબાણ લાવી શકે, તેને પ્રેરણા આપી શકે અને આંતરરાષ્ટ્રીય ક્ષેત્રમાં તે (રાજ્યસંસ્થા) નિશ્ચિત થઈને લોકશાહીનો વિકાસ કરી શકે વ. માટે લોક-સંગઠનો અને લોક સેવક સંગઠનો તૈયાર કરવાં છે.

(૯) દેશ અને દુનિયાની સાંસ્કૃતિક સમસ્યાને ઉકેલવી છે; માનવતાનું નિર્માણ કરવું છે.

(૧૦) શિક્ષણક્ષેત્રમાં નિર્જીવ અને નિર્ગલ થઇ ગયું છે. શિક્ષકોને પગારથી મતલબ છે, વિદ્યાર્થીઓને ગમે તેમ કરીને પરીક્ષા પાસ કરવાની મતલબ છે. સેવા, સદાચાર, વિનય વગેરેના સંસ્કારો નષ્ટ થઇ રહ્યાં છે એટલે શિક્ષણ ક્ષેત્રને સજીવ બનાવવાની જરૂર છે.

(૧૧) પછાત જાતિઓ અને શોષિત, પીડિત, પદ્ધતિ માનવોની સર્વાંગીણ ઉન્નતિ અર્થે પ્રયત્ન કરવો છે. તેમને અપનાવાને તેમનામાં નીતિધર્મનાં સુસંસ્કારો રેડવાં છે.

(૧૨) નારી જાતિને કુરૂદિ મુક્ત, ગૌરવશાળી, વિવેકી અને અન્યાયનો દબતાપૂર્વક અહિંસક પ્રતીકાર કરી શકે તેવી શક્તિશાળી બનાવવી છે.

(૧૩) અજ્ઞાનતા, સ્વાર્થીપણું, અસંયમ, અસમ્યક્તા અને ખીજી કુપ્રથાઓ, કુટોવા, અને કુસંસ્કારોને લીધે ગૃહસ્થોનું કૌટુંબિક જીવન કલહપૂર્ણ, સુખશાંતિ રહિત અને અસંતુષ્ટ થઇ ગયું છે; ત્યાં આત્મીયતાની સાથે માર્ગદર્શનની જરૂર છે.

(૧૪) શારીરિક-માનસિક દૃષ્ટિએ લોકો સ્વસ્થ બને અને સ્વચ્છતાપૂર્વક રહી શકે તેવું માર્ગદર્શન આપવું છે.

(૧૫) સમાજમાં દરેક બંધા, વ્યવસાય કે કાર્યની પાછળ સેવા અને બક્ષિતની ભાવના રહે, આ વાત લોકોને શીખવવાની છે.

(૧૬) માનસિક ખેદ, રોગ, શોક, દુઃખ વગેરેમાં સહાનુભૂતિ અને હૃદય સાથે પ્રગળે આશ્વાસન આપવું અને તેને કર્મયોગ તથા અનાસક્તિનો સક્રિય પાઠ બણાવવો છે.

એ રીતે સામાજિક, ધાર્મિક, રાજનૈતિક, સાંસ્કૃતિક, શૈક્ષણિક વગેરે દરેક ક્ષેત્રમાં પ્રગળે ધર્મદૃષ્ટિએ માર્ગદર્શન અને પ્રેરણા આપવી, અનાસક્ત રહીને જનસેવા કરવી વગેરે સાધુસાધ્વીઓના શુભ્ય કાર્યો છે; જે તેમના આત્મવિકાસમાં સહાયક છે અને તેમની સાધુતાની મર્યાદામાં કોઇપણ ગતનું નુકસાન પહોંચાડનારા નથી.

અસફળતાનાં કારણો

ઉપલાં કાર્યોને કરવાની સાધુસાધ્વીઓની જવાબદારી એટલા માટે છે કે તેમણે વિશ્વનાં બધાં માનવો, પશુઓ, પંખીઓ અથવા પ્લીગ્મં પ્રાણીઓની આત્મરક્ષાની પ્રતિજ્ઞા લીધી છે. હવે તેઓ માત્ર એક સંપ્રદાયનાં જ નથી રહ્યાં, પણ આખા વિશ્વના કુટુંબી છે, બંધુ છે, આત્મીય છે, માતા પિતા છે. લ. મહાવીર, મ. બુદ્ધ, લ. રામ અને શ્રીકૃષ્ણ એ ચારેય ભારતીય ધર્મસંસ્થાપકોએ પોતાની આ જવાબદારીને નભાવી છે અને સંઘ (સાધુસાધ્વી અને ચાતુર્વર્ણ્ય ગૃહસ્થ સ્ત્રી-પુરુષોનો સમાજ અથવા તીર્થ) પણ એટલા માટે જ સ્થાપ્યો છે કે આ ધર્મ દષ્ટિએ સમાજરચનાની પરંપરા લાંબા સમય સુધી અવિચ્છિન્ન ચાલતી રહે. પરંતુ આજે ભારતમાં લાખોની સંસ્થામાં સાધુસાધ્વીઓ હોવા છતાં આ કાર્ય અટકી પડ્યું છે. જો કે એમાં હજારોની સંખ્યામાં સાચા સાધુસાધ્વીઓ પણ હશે, છતાં તેમના વડે સમાજ કે રાષ્ટ્રની કોઈ ઉલ્લેખનીય પ્રગતિ, ઉન્નતિ કે કલ્યાણ થઈ રહ્યું દેખાતું નથી; રાષ્ટ્રીય અને આંતરરાષ્ટ્રીય ક્ષેત્રોમાં બ્યાપેલી હિંસા અને અન્યાયને દૂર કરવા માટે કોઈ નક્કર સામૂહિક પ્રયત્ન થઈ રહ્યો નથી; વિશ્વની સમસ્યા ગુચવાયેલી છે. આ અસફળતાના મુખ્ય કારણો આ છે :-

(૧) સારાં-સારાં સાધુસાધ્વીઓની દષ્ટિ બ્યાપક અને સર્વાંગી નથી. માનવજીવનના દરેક ક્ષેત્રમાં નીતિ અને ધર્મની પ્રેરણા કેવી રીતે આપી શકાય? બધાય ક્ષેત્રોમાં ધર્મને સર્વોપરિ કેવી રીતે રાખી શકાય? સર્વે ધર્મોનો સમન્વય કઈ રીતે કરી શકાય? વિશ્વપ્રજ્ઞોને ધર્મદષ્ટિએ કેવી રીતે ઉકેલી શકાય? વિશ્વના ઘટના ચક્રોમાં ધર્મનો રંગ કેવી રીતે પૂરી શકાય? આવી બધી બાબતોમાં સાર્વભૌમ બ્યાપકતા, જાંડાણ અને વિશ્વવિશાળ અનુબંધ વિચારધારાપૂર્વક ચિંતન કરવાની તીક્ષ્ણ દષ્ટિ નથી.

(૨) જે કે કેટલાંક સાધુસાધ્વીઓ જુદા જુદા ક્ષેત્રોમાં સેવાભાવની દૃષ્ટિએ કામ કરે છે, પરંતુ કાંતો તેમની દૃષ્ટિ એકાંગી છે-સાંપ્રદાયિકતાની દૃષ્ટિ છે-જેને લીધે તેઓ ધર્માંતર કે સંપ્રદાયાંતર કરાવી પછાત જાતિઓ, પદ્ધતિ કે તિરસ્કૃત જ્ઞાતિઓમાં અહિંસાની ભાવના જગાડે છે. અથવા તો તેમની દૃષ્ટિ અનેકાંગી છે-તેઓ ધાર્મિક ક્ષેત્રે કાંતો બધા ધર્મોનો સમન્વય કરવાનો પ્રયાસ કરે છે, અગર તો મોટે ભાગે શહેરી લોકોમાં નીતિધર્મના પ્રતોનો પ્રચાર કરે છે; ભારતીય સંસ્કૃતિના અગ્રદૂત, નીતિધર્મના અગ્રપાત્ર ગામોમાં તેમના તરફથી કોઈ વિશેષ નક્કર કાર્ય થતું નથી એટલે ગામોના નૈતિક સંગઠનના કાર્યક્રમથી માંડીને વિશ્વ સુધી માનવજીવનના બધાંય ક્ષેત્રોમાં અનુમંધ ચતુષ્ટયની દૃષ્ટિએ ત્યારે જ કામ થઈ શકે, જ્યારે દૃષ્ટિ સર્વાંગી હોય.

(૩) બલબલ્યાં સાધુસાધ્વીઓમાં આજના યુગ-સમસ્યાઓને, વિશ્વના ઘટના ચક્રોને સારી પેઠે વિચારવા, સમજવા અને ધર્મદૃષ્ટિએ ઉકેલવા શાયક જ્ઞાન નથી. કાંતો તેમનું શિક્ષણ બહુ જ સાધારણ છે, અથવા તો જે કંઈ છે, તે માત્ર પોતાના સંપ્રદાયના જૂના ધર્મગ્રંથોનું જ. જ્યાં સુધી આજના સમાજ તથા યુગને માટે ઉપયોગી જુગોળ, ઇતિહાસ, રાજનીતિ, અર્થશાસ્ત્ર, સમાજશાસ્ત્ર, ધર્મશાસ્ત્ર, વિજ્ઞાન વગેરેનું ઠીક પ્રમાણમાં જ્ઞાન ન હોય, ત્યાં સુધી જ્ઞાનની જૂની મૂડીથી હવે કામ ચાલવાનું નથી. એથી જ પ્રાયઃ સારાં સારાં સાધુઓ શિક્ષિત સમુદાય અથવા તો રાષ્ટ્રીય નેતાઓમાં પોતાનું ગૌરવપૂર્ણ જ્ઞાન બનાવી શકે છે, અને નહિ તો આમ પ્રજાને યુગાનુરૂપ યથાચોગ્ય નૈતિક ધાર્મિક પ્રેરણા આપી શકે છે. જૂના ધર્મના સાંપ્રદાયિક બાંધબાંધો અથવા લેખોથી આજની સમસ્યાઓ ઉકેલી શકાશે નહિ.

(૪) ઘણાં ખરાં સાધુઓ ઉન્નતિને માટે જીતકાળને આદર્શરૂપે રજૂ કરે છે. પરંપરા બંધે જૂની હોય, પણ તેમાં યુગાનુરૂપ એટલી બધી કાપકૂપ થઈ છે ને મિશ્રણ થયું છે કે તેના રંગ, રૂપ અને સ્વાદ

અધાંય પલટી ગયાં છે. આવી સ્થિતિમાં પ્રાચીનતાની એથે ભૂતકાળના અર્થ શૂન્ય ગાણાં ગાઘને સાધુસાધ્વીઓ વર્તમાનને સમજવાનો પ્રયત્ન નથી કરતાં તથા દ્રવ્ય-ક્ષેત્ર-કાળ-ભાવને અનુરૂપ પરિવર્તનનો વિચાર કરતા નથી એથી પોતાની પ્રગતિ પણ રૂંધાય છે, સમાજ અને રાષ્ટ્રની પણ પ્રગતિ રૂંધાય છે. પોતે પણ યુગની સમસ્યાઓને માત્ર ભૂતકાળની દૃષ્ટિથી ઉકેલવાનો પ્રયત્ન કરે છે, એટલે નિષ્ફળ થાય છે.

(૫) આજના પ્રાયઃ અધા ધર્મો ઉપર સામંતવાદી યુગની છાપ છે. એટલે સાધુસાધ્વીઓ જ્યારે-ત્યારે સામંતવાદીઓ [સત્તાલક્ષી રાજ્યો, સમ્રાટો, ઠાકુરો વ.] ની અથવા મૂડીવાદીઓ [ધનલક્ષી લોકો] ની પુણ્યવાન, ભાગ્યવાન, ધર્માત્મા, શેઠ, દાનવીર વગેરે શબ્દોથી પ્રશંસા કરે છે અગર તો તેમને પ્રત્યક્ષ કે પરોક્ષ રીતે સભાઓ, ઉત્સવો વિગેરેમાં ઉચ્ચ સ્થાન કે અગ્રસ્થાન આપી અથવા તો અપાવીને પ્રતિષ્ઠા આપે છે, ત્યારે નિઃસંદેહ તેમના તરફથી આડંબર પૂર્ણ કાર્યોમાં પૈસા આપવાને લીધે સાધુસાધ્વીઓને પણ પૂજા પ્રતિષ્ઠા, યશ-કીર્તિ અગર તો સારી બિક્ષા મળી જાય છે. પરંતુ એનાથી વાસ્તવિક સેવા અને ત્યાગને પ્રોત્સાહન નહિ મળવાને કારણે તેઓ માર્ગને રૂંધે છે, તથા શ્રીમંતો અને સત્તાધીશોના પ્રજ્ઞાભન કે શેઠશ્વરમમાં તણાઈને તેઓ સાચીવાત કહેવામાં અચકાય છે. એથી સાધુસાધ્વીઓનું જીવન તેજોહીન, પ્રભાવહીન અને ગુલામી મનોવૃત્તિનું બની જાય છે. સાધુસાધ્વીઓની હિતૈષિતા એક ચિકિત્સક જેવી હોવી જોઈએ. ભાટો, વકીલો કે એજંટો જેવી નહિ. આજનો સાધુવર્ગ પ્રાયઃ એ વસ્તુને ભૂલી બેઠો છે; એટલે જ વ્યકિત, સમાજ અને સમષ્ટિની સાથે તેનો અનુબંધ નહીં રહીને, માનવજાતિના માત્ર એક વર્ગની સાથે તેનો મોહ સંબંધ રહી ગયો છે.

(૬) સાધુનો અર્થ છે જે સ્વપર કલ્યાણ સાધે તે. એટલે કે સમાજ, રાષ્ટ્ર કે વિશ્વની સસ્તામાં સસ્તી [જમતથી ઓછામાં ઓછું

લઈ, તેને વધારેમાં વધારે આપીને] સારામાં સારી અને ઉપયોગી સેવા ધમાનદારી પૂર્વક અનુબંધ સુધારીને અથવા તો જોડીને કરે અને તાદાત્મ્ય અને તાટસ્થ્યપૂર્વક વિશ્વાત્મ સાધના કરે. પણ આજનો સાધુત્તમ આ વાત વિસરી ખેડો છે. અથવા તો તેની સમજમાં બિન જવાબદાર બનીને, સંસારના તરફથી આખો મીચીને અકર્મણ્ય બનીને ખેસી રહેવું એ જ સાધુતા અથવા આત્મોદ્ધાર છે તેમ માને છે. પણ તે અહીં બૂલથાપ ખાય છે કે નિઃસ્વાર્થ દૃષ્ટિથી જે જનસેવા કરે છે તેનો જ આત્મોદ્ધાર થવાનો છે, આત્મવિકાસ થવાનો છે, સાધુતા સાર્થક થવાની છે. ખાઈપીને ખેડિકર પડ્યા રહેવું, ગમે ત્યાં ફરતા રહેવું, ભગવાનનો માત્ર નામ જપ કરી લેવો, વ્યર્થ શરીરને કષ્ટ આપવું, નિરુપયોગી ભાષણખાણ કરી દેવી, એમાં આત્મોદ્ધાર કે સાધુતા નથી જ. જે અવતાર, તીર્થંકર કે પૈંગંબરનું નામરટણ કરે છે, તેઓ નામ જપવા લાયક એટલા માટે થયા હતા કે તેમણે જનતાની નિઃસ્વાર્થ સેવા કરી હતી. ત્યારે સાધુસાધ્વીઓએ ભગવાનની ભક્તિ કરવી જ હોય તો ભગવાનને સેવ્ય કે સ્થાપિત જગત કે સમાજની ભક્તિ એટલે સેવા કરવી જોઈએ. સતત અગ્રમાદી થઈને વિશ્વવિજ્ઞાન અનુબંધ સાધવા કે સુધારવા આ સેવાઓ જોડી, માત્ર શુદ્ધ નામજપ, અખ્યાત્મ, યોગ અગર તો આત્મોદ્ધારનાં મીતો ગાવાથી ભક્તિ થઈ શકતી નથી. એથી કરીને જ સાધુત્તમની સાધના પરમાર્થ સાધિની નથી બનતી.

દરેક સાધુ પ્રાયઃ કોઈ એક સંપ્રદાયના બંધનમાં છે એ એટલી ભુરી વસ્તુ નથી, ભુરી વસ્તુ એ છે કે તે જ સંપ્રદાયની અંદર પોતાનું કાર્યક્ષેત્ર કે સંપર્ક (વ્યાખ્યાના વિષયક પ્રિયકારી મિત્રો દ્વારા) બનાવી રાખે. માણસ કોઈપણ એક ધર્મને પસંદ કરે તો તે ધર્મને જ પોતાનું કાર્યક્ષેત્ર કે સંપર્ક ક્ષેત્ર નથી. બનાવતો તે કાર્યને માટે પરદેશ, વિદેશ કે બજારમાં ગમે ત્યાં ગય છે એથી જ તે સાધુ

વર્ગે પણ સાંપ્રદાયિકતાથી જાંચા જીઠીને વિશ્વવાત્સલ્ય અથવા વિશ્વ-બંધુત્વની ભાવનાનો સક્રિય રીતે અમલ કરવા માટે વેષભૂષા, ખાનપાન અથવા સંગઠનની દૃષ્ટિએ જાહેર એક સંપ્રદાયનો અંગ બનીને રહે, પણ કાર્યક્ષેત્ર અને દૃષ્ટિ તો વિશાળ જ રાખવી. નહિતર તે પોતાનું ધ્યેય સિદ્ધ કરવા માટે અસફળ થશે.

(૭) એક સંપ્રદાયનો સાધુ ખીજ સંપ્રદાયવાળાને નાસ્તિક, મિથ્યાત્વી, કાફિર, પાખંડી વિગેરે કહે છે, અને કહે છે માત્ર સંપ્રદાય ભેદને કારણે. નહિ કે વ્યક્તિના દોષને કારણે. આ નિંદકપણું અથવા સંકુચિતપણું ચિત્તશુદ્ધિ અને સદ્ગુણ વૃદ્ધિરૂપ સાધુતામાં બાધક છે. પોતાનો સંપ્રદાય તેને પોતાને માટે રુચિકર થઈ શકે, પણ ખીજની નિંદા કરવાથી આત્મોત્કર્ષ અને સામૂહિક ધર્મ પ્રયોગના માર્ગમાં મોટાં આવરણો જાળાં થાય છે. આજે તો બધાંય સાધુસાધ્વીઓ સાથે અરસપરસ મેળ અને સહયોગની જરૂર છે. એવું ન થવાથી રવ-પર-કલ્યાણની સાધનામાં નડતર આવે છે.

(૮) જે કે દીક્ષા લેતી વખતે સાધુસાધ્વીઓ પોતાનું ધરમાર છોડી દે છે, પણ ત્યાર પછી મોટે ભાગે સંપ્રદાયનો, પરંપરાનો, ઉપાશ્રય કે ધર્મસ્થાનનો, ક્ષેત્રનો, પદનો અને જૂઠી પ્રતિષ્ઠાનો મોહ તેને એટલો બધો વળગી જાય છે કે સિદ્ધાંત ભંગ થતો હોય, છતાં પણ તેઓ આ મોહને છોડતાં અચકાય છે. કયાંય અન્યાય-અત્યાચાર થતો હોય, મારામારી કે હુલ્લસ થતું હોય ત્યાં નિર્ભય રેહીને હક્કતાં હક્કતાં પ્રાણોની કુર્માની સુધ્ધાં કરીને સત્ય, અહિંસા અને ન્યાયની પ્રતિષ્ઠા વધારવી, શાન્તિનો પ્રચાર કરવો. મોટે ભાગે આજના ધર્મ-ગુરુઓ માટે એ માર્ગ કઠણ થઈ પડ્યો છે. સાથે જ ધર્મ કે સંપ્રદાયના અમુક દંભવર્ધક, વિકાસધાતક, યુગબાહ્ય, સિદ્ધાંતબાધક રૂઢ નિયમોપનિયમો અગર તો પરંપરાઓમાં સુધારાવધારા કરવામાં તેમને ખીજ ભાગે છે કે અમુક નિયમોપનિયમોમાં કાંતિ કરવાથી સંપ્રદાય કે પંથ મને છોડી દેશે તો મારા

શા હાલ થશે? ક્યાં મને ભિક્ષા મળશે? ક્યાં રહેવાનું કે ઉતરવાનું સ્થાન મળશે? આ બધી ચિંતા શરીર મોહ કે સંપ્રદાય મોહને લીધે હોય છે! જ્યારે સાધુ વિશ્વનો કુટુંબી બની ગયો છે ત્યારે એના ભરણપોષણની ચિંતા આપાએ સમાજને થશે, એને શા માટે થતી જોઈએ? જો તે આવી બીકથી ધર્મક્રાંતિ કરવામાં ડરે છે તો ખરેખર તેની સાધુતા જોખમમાં છે! એવી જ રીતે લોકો મારું અપમાન કરશે, તિરસ્કાર કરશે, આલેષો મૂકશે, ત્યારે હું શું કરીશ? આ જાતની અતિષ્ઠાત્યાગની ખોટી બીક કહેવાતા મોટા-મોટા સાધુઓને પળવે છે. ભયવૃત્તિને લીધે તેઓ વ્યાપક-દૃષ્ટિથી કાર્ય કરવામાં અસફળ નીવડે છે.

(૯) કેટલાંક સાધુઓની પ્રેરણાથી જુદી-જુદી સંસ્થાઓ તેમજ સંગઠનો ચાલી રહ્યાં છે, પણ તેઓ બીજા કોઈ સર્વાંગી દૃષ્ટિવાળા સાધુ પાસે તે વિષે મળીને, એક મત થઈ અને સંગઠિત થઈને ચાલવા માગતા નથી. એટલે કે તેઓ પોતાનામાં જ મસ્ત છે! તેઓ આમ વિચાર્યા કરે છે કે મારે બીજા પાસેથી અગર તો અમુક પાસેથી સલાહ કે સુઝાવો શા માટે લેવાં જોઈએ? હું જો કંઈ કરી રહ્યો છું, તે બધું ઠીક છે. આ રીતે જુદી-જુદી દિશામાં શક્તિ વેર વિખેર થવાને લીધે ધર્મ દૃષ્ટિએ સમાજ રચનાનું કાર્ય બેચેન થઈને અને પ્રભાવશાળી રીતે થતું નથી.

(૧૦) કેટલાંક સાધુસાંપ્રદાયો પોતે વિચારક છે, પણ તેમના ગુરુઓ અથવા મોટેરા તેમના વિચારો સાથે સહમત નથી હોતા, બદલે, તેમને આવાં વ્યાપક વિચારો કરતાં જોઈને તેઓ તેમને દબાવવાના પ્રયત્નો આદરે છે અગર તો તેમને કોઈને કોઈ પદનો ટુકડો આપી અથવા બીજાં પ્રલોભનો આપી ધર્મક્રાંતિ કરતાં અટકાવી દે છે; અથવા તો ક્રાંતિકારી વિચારો ધરાવતાં સાધુસાંપ્રદાયોને અગાધ હિંમત પ્રતિમંધ મૂકી દે છે. આ કારણે આવાં તેજસ્વી સાધુસાંપ્રદાયોની

દર્શનશક્તિ સાંપ્રદાયિકતાની ભઠ્ઠીમાં બળીને ભસ્મ થઈ જાય છે. સમાજ, રાષ્ટ્ર કે વિશ્વનું તેમના વડે કંઈ બલુનું થતું નથી.

(૧૧) થોડાંક સાધુસાધ્વીઓ એવાં છે, જેમના મનમાં આત્મ-સાધનાની સાથે-સાથે સમાજ-સેવાની ધગસ હોય છે; પરંતુ વર્તમાનયુગે વીતરાગ માર્ગની અહિંસાનો સામુદાયિક રીતે સફળ પ્રયોગ કરતાં મહાત્મા ગાંધીજીની સર્વાંગી દૃષ્ટિવાળાં સદાચારી સદ્ગૃહસ્થ ભાઈ-બહેનોનો હૃદયભર્યો, શુદ્ધ સાધનપૂર્વક સતત સહયોગ અને પીઠબળ ન મળે, ત્યાં સુધી એવા સાધુસાધ્વીઓ માટે રૂઢિવાદી, મૂડીવાદી અને સ્થાપિત હિંતોની પકડવાળા કહેવાતા સંપ્રદાય, પંથ કે વર્તુળની પકડથી છૂટવું કે મુક્ત ચિંતન પૂર્વક આચરણ કરવું બહુ મુશ્કેલ છે.

(૧૨) સાધુજીવનમાં જનસેવાના વિશાળ ક્ષેત્રમાં કામ કરતી વખતે કેટલાંક બહારનાં કષ્ટો અથવા સાંપ્રદાયિક લોકો તરફથી થતાં નિંદા-આકોશાદિ પરિપક્ષો આવે છે; તેમજ પોતાનો બોલને કોઈ એક વ્યક્તિ ઉપર ન પડે તે માટે કદાચિત ઉપવાસ કે અસ્પાહાર વિગેરે તપો સ્વાભાવિકરૂપે થાય તો કોઈ વાધો નથી. એટલે કે જે તપસ્યા અથવા કષ્ટસહન આત્મશુદ્ધિ કે સમાજશુદ્ધિ અગર તો સમાજ સેવા માટે જરૂરી હોય, તો તેમ કરવું અબીજ છે; પરંતુ આજે જે બાહ્ય તપસ્યાઓ માત્ર પ્રદર્શન કે પૂજા-પ્રતિષ્ઠાની દૃષ્ટિએ દેખાઈખીએ કરવામાં આવે છે, તે બરાબર નથી. એવું કરવાથી સમાજશુદ્ધિ અને સમાજમાં ચાલી રહેલાં અન્યાય અત્યાચાર વિગેરેની સામે અહિંસક પ્રતીકાર કરવા માટે સાધુસાધ્વીઓ પાસે જે સચિત શક્તિ જોઈએ, તે રહેશે નહીં, અને તેઓ તેમાં અસફળ થશે.

એ અને આવી જાણનાં બીજાં કેટલાંક બાધક કારણો છે, જેથી કરીને સાધુસાધ્વીઓ પેલાનું જીવન સાર્થક કે સફળ કરી શકતાં નથી. સમાજ સેવા માટે પણ તેઓ અસફળ નીવડે છે, એને બીધે જ દેશમાં

આજે આટલાં બધાં સાધુસાધ્વીઓ હોવા છતાં પણ દેશ, સમાજ અને વિશ્વનું ધર્મદષ્ટિએ ઉત્થાન કાર્ય તેમના વડે થઈ રહ્યું નથી; અને તેઓ મોટે ભાગે જોગજપ બની રહ્યાં છે. હવે આ જમાનો આ જોગને સહી શકશે નહિ હવે વહેલામાં વહેલી તકે આવાં ક્રાંતિપ્રિય સાધુસાધ્વીઓ માનવ સમાજ અને વિશ્વને માટે સસ્તામાં સસ્તા, સારામાં સારાં અને ઉપયોગીમાં ઉપયોગી બનવાં જોઈએ.

સાધુસાધ્વી શિબિર

ઉપર જે સાધુસાધ્વીઓના જવાબદારીનાં કાર્યો બતાવવામાં આવ્યાં છે, એમને પૂર્ણ કરવાની તૈયારી બતાવવાવાળાં અને અસફળતાનાં જે જે મુખ્ય કારણો બતાવવામાં આવ્યાં છે, તેમને છોડવાનો સંકલ્પ કરનારાં તેમજ સાચી સાધુતા પ્રમદાવવા અને જવાબદારી નભાવવા માટે યોગ્ય બનનારાં સાધુસાધ્વીઓ કેટલાં મળશે, તે કહી શકાતું નથી. પણ એક વાત ચોક્કસ છે કે દરેક સમ્પ્રદાયમાં, સવિશેષે જૈન સંપ્રદાયોમાં આવા પ્રકારના વિચારવાળાં કેટલાંક સાધુસાધ્વીઓ જરૂર મળી રહે અગર તો યોગ્યક નિયંત્રક સમૂહરચના સંપર્ક દ્વારા તેમને તૈયાર કરી શકાય. પરંતુ હમણાં તેઓ એકલાં છે અથવા તેમને સંપ્રદાય વગેરે તેમજ સર્વાંગી દષ્ટિ સંપન્ન વિચારકોનો સહયોગ પ્રાપ્ત નથી, એટલે તેઓ કંઈ કરી શક્તા નથી. એ દષ્ટિએ સૌથી પહેલાં એક શિબિર યોજવાની જરૂર લાગી. એટલે આવી જાતની વિચારધારા ધરાવનારાં સાધુસાધ્વી શિબિરનું આયોજન કરવામાં આવ્યું છે; જેમાં તેઓ યાસનાથ માટે એક ડેઝણે ભેળા થાય, અને અરસપરસ વિચાર વિનિમય, અભ્યાસ-મનન અને પ્રશિક્ષણ, તથા અનુભવોની આપણ લે, તેમજ મુજબ સાધુસાધ્વીઓને માટે એક પરામર્શોની લેવડદેવડ કરે.

બંધારણ

ક) નામ-એનું નામ 'સાધુસાધ્વી શિખિર' રહેશે.

(ખ) પ્રેરક-એના પ્રેરક 'મુનિશ્રી સંતખાલજી' રહેશે.

(ગ) ઉદ્દેશ્ય-સાધુસાધ્વીઓ વિશ્વવાત્સલ્યનો સક્રિય પ્રયોગ કરી શકે, તેમની શક્તિઓનો સદુપયોગ થાય, તેઓ વિશ્વના બધાંય ક્ષેત્રોને ધર્મદષ્ટિએ અનુબંધિત કરી શકે અને વિશ્વ વિશાળ અનુબંધ-પ્રયોગને લાયક બની શકે; આવી દષ્ટિ, કાર્યક્ષમતા અને શક્તિ સાધુસાધ્વી-ઓમાં પેદા કરવી. તેમને યોગ્ય અનુભવ, માર્ગદર્શન, સુઝાવ અને સહયોગ આપવો. સાથે જ તેઓ સાધુતાને સાર્થક કરી શકે તથા આત્મ કલ્યાણ અને વિશ્વ કલ્યાણની સાધના કરી શકે, તેને લાયક બનાવવા.

(ઘ) વ્યવસ્થા-શિખિરની વ્યવસ્થા માટે સદ્ગૃહસ્થોની એક અસ્થાયી 'વ્યવસ્થાપક-સમિતિ' રહેશે, જે બધા જ પ્રકારની સમુચિત વ્યવસ્થાઓ માટે પ્રયત્ન કરશે.

(ક) નીતિનિયમો—

(૧) આ શિખિરમાં સર્વે ધર્મ-સંપ્રદાયનાં સાધુસાધ્વીઓ ભાગ લઈ શકશે. એને માટે તેમને પોતાનો સંપ્રદાય, ધર્મ કે વેષ છોડવાની જરૂર રહેશે નહિ.

(૨) શિખિરમાં ભાગ લેનારાં સાધુસાધ્વીઓ યુગદ્વંદા, ક્રાંતિપ્રિય અને વિચારક હોવા જોઈએ, એટલે કે તેઓ સાધુવર્મના કાર્યક્ષેત્રને વ્યાપક બનાવવાના અને પોતાની મર્યાદામાં રહી યુગાનુસાર જનહિતકર કાર્ય કરવાના સમર્થક હોવા જોઈએ.

(૩) શિખિરમાં શામેલ થનારાં સાધુસાધ્વીઓએ શિખિરથી જે માસ પહેલાં પોતાનો 'સ્વીકૃતિપત્ર' બરીને 'વિશ્વવાત્સલ્ય કાર્યાલય,

હડીબાઘની વાડી અમદાવાદ-૧ ને સરનામે મોકલવાનો રહેશે. સ્વીકૃતિપત્ર (છાપેલ) 'વિશ્વવાત્સલ્ય કાર્યાલય' પાસેથી મંગાવી શકે છે. સ્વીકૃતિપત્ર ઉપર પ્રેરકની સ્વીકૃતિ થયે જ તે સાધુ કે સાધ્વી શિબિરમાં સમ્મિલિત થઈ શકશે.

(૪) શિબિરમાં જે સાધુસાધ્વીઓ આવશે, તેઓ પોતે વ્યક્તિગત રીતે જ આવશે, પોતાના સમ્પ્રદાયના પ્રતિનિધિ તરીકે નહિ. હા, એમ થઈ શકે કે કેટલાક યુગદ્રષ્ટા સાધુસાધ્વીઓ, જે પોતે ન આવી શકે, તેઓ પોતાના તરફથી કોઈ સાધુ કે સાધ્વીને પ્રતિનિધિ બનાવીને મોકલે પણ આ પ્રતિનિધિત્વ વ્યક્તિગત હશે, સંપ્રદાયગત નહિ.

(૫) ઉદારનીતિ સ્વીકારીને જે કોઈ સાધુસાધ્વી પોતાના સંપ્રદાયનો સંબંધ સાચવવા માગે, પોતાનો સાંપ્રદાયિક વેષ રાખવા માગે, ભોજન વગેરેના પોતાના નિયમો પાળવા ઇચ્છે અથવા 'બ્રીજ' સંપ્રદાયોના સાધુસાધ્વીઓ સાથે વંદન-ભોજનાદિ વ્યવહારમાં ઉદારતા રાખવા માગે તો શિબિર એમાં કોઈપણ જાતનો વાંધો ઉઠાવશે નહિ.

(૬) આ શિબિરમાં સંન્યાસીઓ, વાનપ્રસ્થીઓ, બ્રહ્મચારીઓ, સાધકો, રચનાત્મક કાર્યકરો અથવા ગ્રામ-સંગઠનની કેટલીક વિચારક વ્યક્તિઓ પણ ભાગ લઈ શકશે, પણ તેમણે પહેલાંથી પ્રેરકની સ્વીકૃતિ લેવાની રહેશે.

(૭) સાધુસાધ્વીઓમાં ન્યાત જાતનો ભેદ માનવામાં આવશે નહિ, અને લિંગભેદ (સ્ત્રી-પુરુષ જાતિના ભેદ) ને લીધે આદર-સત્કારમાં કોઈ ભેદ કરવામાં આવશે નહિ.

(૮) પોતાના સંપ્રદાયના વેષ કે બાહ્યાચારની શિબિરમાં કોઈ કિંમત અંકારો નહિ, માત્ર પોતાની યોગ્યતા, દષ્ટિ, કાર્યક્ષમતા, ચોરિય સંપન્નતા, સેવાની તીવ્રતા વિગેરેનું મૂલ્યાંકન થશે.

(૯) શિમિરમાં આવનાર સાધુસાધ્વીઓએ મૂળમૂત નિયમો, ચારિત્ર્યમાં દૃઢતા, સંયમલક્ષી ભિક્ષા વિગેરેનું પાલન દૃઢતાપૂર્વક કરવાનું રહેશે.

(૧૦) શિમિરમાં પ્રવેશ પામેલાં સાધુસાધ્વીઓ સાંપ્રદાયિક દૃષ્ટિથી કોઈ વ્યક્તિ કે સંપ્રદાયાદિ ઉપર આક્ષેપ કરી શકશે નહિ.

(૧૧) ઇશ્વર-અનીશ્વર, આત્મા-અનાત્મા વિગેરેને લગતાં દાર્શનિક વિચારો અથવા આચાર-સંબંધી વિચારો અગર તો એવાં જ ખીજા વિચારો શિમિરનાં કાર્યમાં અગવડ કે અવ્યવસ્થા ન થાય, કોઈપણ જાતનો કલેશ ઊભો ન થાય, તે રીતે દરેક સાધુસાધ્વીઓ સ્વતંત્રતાપૂર્વક રજૂ કરી શકશે.

(૧૨) શિમિરનો સમય ચારમાસનો રાખવામાં આવ્યો છે. એટલે શિમિરમાં દાખલ થનારાં સાધુસાધ્વીઓ અનિવાર્ય કારણ વગર, પ્રેરકની મંજૂરી સિવાય વચમાંથી જ છ શકશે નહિ.

(૧૩) સ્થાનિક અને બહારના આવનાર સ્વનાત્મક કાર્યકર ભાષ બહેનો અને ગ્રામીણ બંધુઓ માટે ચારમાસ સુધી લાગઠ રહેવાની અનિવાર્યતા નથી. તેમને માટે સમયે સમયે વિશેષ કાર્યક્રમો ગોઠવાશે.

(અ) આવશ્યક સૂચનાઓ:—

(૧) અવસર આવ્યે સાધુસાધ્વીઓ માટે એવા શિક્ષણની વ્યવસ્થા પણ કરી શકાશે, જ્યાં તેઓ આજના યુગને ઉપયોગી સમાજ-શાસ્ત્ર, અર્થશાસ્ત્ર, રાજનીતિ, લોકશિક્ષણની નમ્રી તાલીમ, વિજ્ઞાન, ભૂગોળ, ઇતિહાસ, વાર્તાશાસ્ત્ર, મનોવિજ્ઞાન, વિવિધ દર્શનો અને ધર્મશાસ્ત્રોના સમન્વયાત્મક અભ્યાસ કરી શકે, અને જ્ઞાનવૃદ્ધિ કરી શકે તેમજ એ બધાનો માનવજીવનના અનેકવિધ ક્ષેત્રોમાં ધર્મદૃષ્ટિએ પ્રયોગ કરી શકે એવા માટે વ્યાખ્યાનોનો પ્રમંથ પણ કરી શકાશે, સાહિત્ય પણ ગોઠવી શકાશે.

(૨) શિબિરમાં નીચે મુજબની વાતો ઉપર પણ વિચારવામાં આવશે:—

(અ) સાધુસંસ્થાને શુદ્ધ કેવી રીતે બનાવી શકાય ? સાધુવેષમાં રહેલા અસાધુઓની ચિકિત્સા શી રીતે કરી શકાય ?

(આ) સાધુસંસ્થાને જગતને માટે અધિકાધિક ઉપયોગી શી રીતે બનાવી શકાય ?

(ઇ) તેનો બિનજરૂરી બેબે સમાજ ઉપરથી શી રીતે દૂર કરી શકાય ?

(ઈ) સાધુતાના માર્ગની મુશ્કેલીઓ કેવી રીતે નિવારણ ?

(ઉ) સાધુસાધ્વીઓના સદાચાર સંબંધી નિયમો ઉપર-વિચાર.

(ઊ) સાધુસંસ્થાઓમાં દેશ કાળાનુસાર સ્વપરકલ્યાણની દૃષ્ટિએ કયા કયા સુધારા કરવા જોઈએ ?

(ઋ) સાધુઓના કર્તવ્યના કર્તવ્યની સીમા ઉપર વિચાર.

(ૠ) સાધુના વેષ, મર્યાદા તથા નિર્વાહની રીતે ઉપર વિચાર.

(એ) સાધુઓના ઉચિત મૌરવ અને અધિકારોના રક્ષણ ઉપર વિચાર.

(ઐ) પરિગ્રહનું રૂપ અને તેની મર્યાદા શું હોઈ શકે ?

(ઓ) સાધુસાધ્વીઓને યોગ્ય અને શિક્ષિત બનાવવા માટે સાધુ-શાળાઓ ચલાવવા અંગે વિચાર.

(ઔ) સાધુજીવનમાં જનસેવાની મર્યાદા ઉપર વિચાર.

(૩) બંધનમાં જરૂર હાજરે તો સાધુસાધ્વીઓના ધાર્મિક કે સાંપ્રદાયિક ભેદભાવોને ગૌણ ગણીને જીવનની પવિત્રતા અને ધ્યેય પૂર્તિને આધારે તેમનું એક સંગઠન પણ બનાવવામાં આવશે.

- (૪) ધ્યેય કે ધ્યેયાનુકૂળ કાર્યોની પૂર્તિ માટે જે જે કાર્યો અને વ્યવસ્થાઓ જરૂરી હોય, તે સાધુસાધ્વીઓ પાસેથી જાણી તેમાં ઉચિત સહયોગ અપાશે.
- (૫) પ્રચારને માટે પુસ્તક, પત્ર (માસિક પાક્ષિક) વગેરે સાહિત્ય પ્રકાશન તથા ભ્રમણની યોજનાઓ પણ અનાવવામાં આવશે.
- (૬) સાધુઓ અને સાધ્વીઓ બંનેની રહેવાની વ્યવસ્થા જુદે-જુદે સ્થળે કરવામાં આવશે.
- (૭) શિબિરમાં આવનાર સાધુસાધ્વીઓને ઉતરવા માટે તથા બીજી જરૂરી વ્યવસ્થાઓ 'વ્યવસ્થાપક સમિતિ' તરફથી કરવામાં આવશે. સાધુસાધ્વીઓ બિક્ષાજીવી હોઈ આહારપાણી તે બિક્ષારૂપે મેળવી જ લેશે.
- (૮) શિબિરના સ્થળ અને સમયની સૂચના નક્કી થયે અરિલખે જણાવાશે.
- (૯) એ સિવાયની બીજી કોઈ સૂચના જરૂરી જણાશે તો સમયે-સમયે જણાવવામાં આવશે.

-સાધુસાધ્વી શિબિર વ્યવસ્થાપક સમિતિ

મુદ્રક : ચંદુભાઈ ચતુરભાઈ શાહ, શૌર્ય પ્રિન્ટરી, રીલીફરોડ,
પાદશાહની પોળ સામે, અમદાવાદ.

